

Retoryka prawnicza Ch. Perelmana

Retoryka prawnicza według Chaïma Perelmana stanowi istotny element jego teorii argumentacji, która ma na celu wyjaśnienie, jak prawodawcy, sędziowie, adwokaci i inne osoby zaangażowane w procesy prawne podejmują decyzje i formułują przekonujące argumenty. Chaim Perelman był jednym z kluczowych przedstawicieli nurtu argumentacji w filozofii prawa i retoryce, a jego koncepcja retoryki prawniczej łączy teorię argumentacji z praktyką stosowania prawa. Jego prace, zwłaszcza „Nowa retoryka: traktat o metodzie argumentacji” (1958), stanowią fundament dla zrozumienia, jak argumentacja prawnicza funkcjonuje w praktyce.

Perelman rozwijał swoją teorię retoryki prawniczej w kontekście krytyki klasycznych tradycji filozoficznych, które traktowały argumentację i retorykę jako narzędzia manipulacji lub manipulacyjne techniki, niezwiązane z racjonalnym podejściem do prawa. Perelman dążył do tego, aby argumentacja prawna została uznana za racjonalny proces, który ma na celu przekonanie nie tylko sędziego czy innych osób zaangażowanych w postępowanie, ale także szerokiej publiczności o słuszności przyjętego stanowiska. W jego koncepcji retoryka prawnicza nie jest jedynie sztuką przekonywania, ale ma głęboki fundament logiczny i moralny.

Jednym z kluczowych założeń Perelmana jest to, że w retoryce prawniczej chodzi o przekonanie odbiorców – a więc nie tylko tych, którzy są bezpośrednio zaangażowani w procesy sądowe, ale także o opinię publiczną, która ma wpływ na społeczne postrzeganie decyzji prawnych. Dla Perelmana, argumentacja prawna jest procesem komunikacyjnym, w którym prawodawca, sędzia czy adwokat ma za zadanie wyjaśnić i uzasadnić swoją decyzję w sposób, który będzie przekonujący nie tylko w kontekście stricte prawnym, ale także w sensie moralnym i

etycznym. Perelman zwracał uwagę na to, że w wielu przypadkach systemy prawne muszą odnosić się do norm społecznych i moralnych, które wykraczają poza same przepisy prawa.

Perelman wyróżniał dwa główne rodzaje argumentacji: argumentację teoretyczną oraz argumentację praktyczną. W kontekście prawa, pierwsza z nich odnosi się do bardziej abstrakcyjnych zasad prawa, takich jak zasady sprawiedliwości, równości czy wolności, natomiast argumentacja praktyczna dotyczy stosowania tych zasad w konkretnych przypadkach. W prawie szczególnie ważne jest stosowanie argumentacji praktycznej, ponieważ każde orzeczenie sądowe opiera się na konkretnych okolicznościach sprawy, które mogą wymagać różnorodnych interpretacji i uzasadnień. W tym sensie, retoryka prawnicza staje się narzędziem do osiągnięcia sprawiedliwości poprzez odpowiednie stosowanie prawa w różnych sytuacjach.

Jednym z kluczowych pojęć w retoryce prawniczej Perelmana jest „audytorium”, które odnosi się do grupy odbiorców, do których skierowane są argumenty prawnicze. Audytorium może obejmować nie tylko sędziego, ale także pozostałych uczestników procesu, takich jak adwokaci, strony postępowania, a także szerszą opinię publiczną, dla której decyzje prawne mają znaczenie. Perelman wskazywał, że skuteczność argumentacji prawnej zależy w dużej mierze od tego, jak dobrze argumenty te trafiają do określonego audytorium. Odbiorcy muszą uznać, że argumentacja jest zarówno racjonalna, jak i moralnie uzasadniona, co sprawia, że argumenty w procesach prawnych muszą być oparte na solidnych podstawach etycznych i społecznych.

Ważnym elementem teorii Perelmana jest pojęcie „umowy między audytorium a mówiącym”. Chodzi o to, że skuteczna argumentacja nie polega na przekonywaniu w sensie manipulacji, lecz na uzyskaniu zgody odbiorcy na przedstawiane argumenty. Proces argumentacji jest więc procesem komunikacyjnym, w którym argumentujący musi stworzyć wspólny punkt odniesienia z odbiorcą, oparty na wspólnych wartościach i zasadach. Perelman

uważał, że ten konsensus jest niezbędny dla prawidłowego funkcjonowania retoryki prawniczej. Argumenty muszą opierać się na tych samych wartościach, które są rozpoznawane przez odbiorcę jako słuszne i uzasadnione w kontekście społecznym i moralnym.

Perelman w swojej pracy położył także duży nacisk na znaczenie „maksym” w argumentacji. Maksymy, czyli zasady ogólne lub uniwersalne, są fundamentem argumentów prawnych. W kontekście prawa naturalnego, dla Perelmana maksymy te są niezbędne do budowania skutecznych argumentów prawnych, które będą uwzględniały nie tylko literalne brzmienie przepisów prawnych, ale także wartości społeczne i moralne, które leżą u ich podstaw. W ten sposób retoryka prawnicza nie jest ograniczona tylko do interpretacji przepisów, ale jest także głęboko osadzona w kontekście społecznym i kulturowym.

Retoryka prawnicza w ujęciu Chaïma Perelmana jest nie tylko narzędziem perswazji, ale także metodą argumentacji, która ma na celu uzasadnienie decyzji prawnych w sposób racjonalny, moralny i społecznie akceptowalny. Perelman pokazuje, że skuteczna argumentacja w prawie nie polega na manipulacji, lecz na dążeniu do osiągnięcia konsensusu z audytorium, w którym uwzględnia się nie tylko normy prawne, ale również wartości społeczne i etyczne. Argumentacja prawna, zgodnie z jego teorią, jest procesem komunikacyjnym, który musi łączyć prawo z praktyką, uwzględniając zmienne okoliczności i konteksty, w których prawo jest stosowane.

W dalszym ciągu rozwijając teorię retoryki prawniczej Chaïma Perelmana, warto zwrócić uwagę na istotną rolę, jaką odgrywa w tym procesie pojęcie „porozumienia”. Perelman nie tylko zauważa, że skuteczne argumenty prawne wymagają racjonalnego uzasadnienia, ale również wskazuje, że muszą one być akceptowane przez różnorodne grupy społeczne i uczestników procesu. W związku z tym, jego teoria kładzie duży nacisk na potrzebę budowania konsensusu. Argumentacja prawna nie może bowiem być jednostronna ani oderwana od rzeczywistości

społecznej, lecz musi być dostosowana do zmieniającego się kontekstu społecznego i politycznego, który kształtuje wrażliwość i wartości audytorium.

Dzięki tej perspektywie, Perelman wyróżnia w swojej teorii szczególną rolę „zwyczajów” oraz „norm społecznych”. Zauważa, że nie każde audytorium będzie w stanie zaakceptować argumenty oparte wyłącznie na abstrakcyjnych zasadach prawnych, ponieważ każdy system prawny istnieje w kontekście kulturowym, który wpływa na interpretację tych norm. Oznacza to, że retoryka prawnicza wymaga nie tylko biegłości w argumentowaniu, ale również umiejętności dostosowania argumentów do konkretnych oczekiwań społeczeństwa, do tradycji prawnych oraz lokalnych przekonań i wartości.

Perelman, w odróżnieniu od tradycyjnych koncepcji argumentacji, które zakładały istnienie obiektywnych i niezmiennych norm, podkreśla, że proces interpretacji prawa jest elastyczny. Zmiany w społeczeństwie, zmiany w rozumieniu wartości moralnych oraz rozwój prawa prowadzą do konieczności reinterpretacji obowiązujących norm prawnych. Zatem, dla Perelmana, skuteczna argumentacja prawna wymaga uwzględnienia tej elastyczności, co oznacza, że prawodawcy, adwokaci czy sędziowie muszą być gotowi do dostosowywania swoich argumentów do aktualnych realiów społecznych, politycznych i kulturowych.

Z tego punktu widzenia, ważnym aspektem retoryki prawniczej jest również zastosowanie technik argumentacyjnych, które pomagają wprowadzać audytorium w określoną problematykę prawną. Perelman uznaje, że ważnym narzędziem w tej argumentacji jest używanie „prawdy intersubiektywnej”. Oznacza to, że argumentacja w kontekście prawa musi opierać się na wspólnych, uznawanych przez społeczeństwo wartościach i normach, które są rozumiane w sposób podobny przez różnych uczestników procesu. Tego rodzaju „prawda” nie jest absolutna, ale jest kształtowana przez interakcję między jednostkami a instytucjami prawnymi. Perelman podkreśla, że to właśnie uznanie tej współzależności między jednostką i społeczną

interpretacją norm prawnych sprawia, że prawo staje się skuteczne i sprawiedliwe.

Ważnym uzupełnieniem teorii Perelmana jest jego podejście do pojęcia „argumentacji za pomocą przykładów”. Perelman w swojej pracy wskazuje, że skuteczne argumentowanie w prawie nie polega jedynie na stosowaniu abstrakcyjnych zasad prawnych, ale także na odwoływaniu się do konkretnych przykładów, które pomagają zobrazować i wyjaśnić bardziej złożone kwestie prawne. Takie przykłady mogą pochodzić z rzeczywistych spraw sądowych, historycznych precedensów, a także z praktyki zawodowej. Dzięki nim odbiorcy są w stanie lepiej zrozumieć intencje i sens argumentacji, ponieważ przykład jest czymś, co pozwala wyciągnąć wnioski z konkretnej sytuacji, a także nawiązać do rzeczywistości, z którą audytorium ma kontakt na co dzień.

Innym ważnym elementem teorii Perelmana jest to, że w kontekście retoryki prawniczej nie chodzi tylko o przekonywanie do konkretnego stanowiska, ale również o kształtowanie świadomości społecznej na temat praw i obowiązków jednostek. Perelman uznaje, że argumentacja prawna może pełnić rolę edukacyjną, ucząc obywateli, jak mają rozumieć swoje prawa i jak je egzekwować. Dzięki takiej argumentacji możliwe jest nie tylko rozwiązanie indywidualnych spraw prawnych, ale także kształtowanie postaw społecznych, które sprzyjają przestrzeganiu norm prawnych i rozwojowi sprawiedliwości w szerszym sensie.

Z perspektywy Perelmana, proces prawny jest zatem wielką, ciągłą interakcją, w której każda strona odgrywa swoją rolę, starając się nie tylko udowodnić swoją rację, ale także przekonać innych do uznania jej jako prawdziwej i sprawiedliwej. Skuteczność takiej argumentacji zależy od wielu czynników: od umiejętności użycia odpowiednich środków wyrazu, od posiadania odpowiednich przykładów, a także od wyczucia momentu, w którym może nastąpić porozumienie z audytorium. Takie podejście do retoryki prawniczej, oparte na zrozumieniu

argumentów, które są logicznie i moralnie uzasadnione, w pełni wpisuje się w wizję prawa jako systemu, który jest żywym, dynamicznym i społecznym narzędziem.

Wszystkie te elementy sprawiają, że retoryka prawnicza w ujęciu Perelmana nie jest jedynie teorią argumentacji, lecz praktycznym podejściem do stosowania prawa, które pozwala na tworzenie sprawiedliwych, przemyślanych i odpowiedzialnych decyzji prawnych. Jego koncepcja podkreśla, jak wielką rolę w procesie prawnym odgrywa nie tylko doskonałość intelektualna i formalna, ale także umiejętność komunikowania swoich racji w sposób przemyślany, zrozumiały i moralnie przekonujący.

Jeżeli potrzebujesz konsultacji przy pisaniu pracy licencjackiej lub magisterskiej, to polecamy serwis [pisanie prac](#) - pomoc w pisaniu prac w granicach dozwolonych prawem